Insektenaantastingen op populier en wilg in 1981

W. Schuring
R.B.L. „De Dorschkamp", Wageningen

De teelt van populier en wilg heeft ieder jaar weer te lijden van aantastingen door insekten, zoals houtboorders, bladvreters en zuigende beschadigers.
Tot de meest schadelijke insekten in 1981 behoorden o.a.:

Tabel 1 Enkele van de schadelijkste insekten in 1981 en hun belangrijkste vindplaatsen.

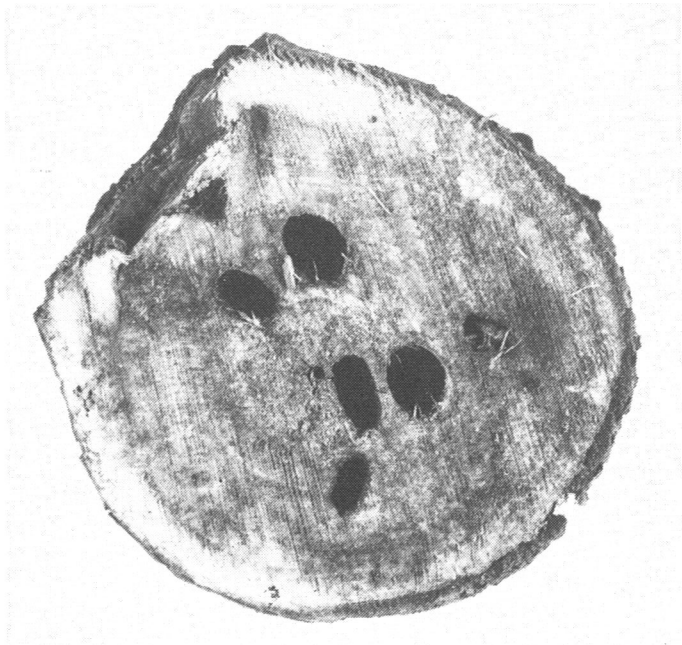
insekt	ernstige aantastingsgebieden
boorders	
wilgehoutrups	Haarlemmermeer, Elst (populetum), Terschelling, Amerzoden
horzelvlinder	Hoek van Holland, Benzenrade (L.), Wageningen
populierglasvlinder	Rottum (Gr.), Flevopolders
grote populierboktor	Utrecht
vreters en zuigende beschadigers	
kleine wintervlinder	Lauwersoog, Flevopolders
satijnvlinder	Flevopolders, Nieuw Namen, Clinge
spiraalgalluis	Leiden
schimmelluis	St. Oedenrode, Flevopolders

De schimmelluis beperkte zich evenals vorig jaar hoofdzakelijk tot de kloon 'Dorskamp'.
De schade die door bladvretende insekten wordt veroorzaakt, blijft in de meeste gevallen beperkt tot aanwasverliezen. Deze verminderde groei kan aanzienlijk zijn als de bomen enige jaren achtereen worden ontbladerd. Daarnaast is echter nog sprake van een nawerkingsperiode, d.w.z. dat de aanwas ook het jaar na de kaalvreterij lager zal zijn dan mag worden verwacht. Hoe lang zo'n nawerkingsperiode is en hoeveel verlies er optreedt is o.a. afhankelijk van houtsoort, leeftijd opstand, aard, duur en intensiteit van de aantasting. De totale verliezen kunnen uiteindelijk pas berekend worden wanneer er van geen nawerking meer sprake is. Sterfte van bomen bij aantasting door insekten met een eenjarige cyclus zal vrijwel nooit voorkomen; die kans is echter groter als we te maken hebben met een beschadiger die meer dan een generatie per jaar heeft. De meest bekende en ook vrijwel jaarlijks terugkerende bladvreters zijn onder meer de satijnvlinder, de grote- en de kleine wintervlinder en de wilgehaantjes.
Schade die door houtborende insekten wordt toegebracht is van een heel andere aard. De kleine populierboktor veroorzaakt bijvoorbeeld groeiremming en misvorming. Andere houtboorders, zoals de wilgehoutrups, de horzelvlinder en de grote populierboktor, vreten gangen in het hout wat een technische beschadiging van het werkhout betekent en derhalve een waardevermindering tot gevolg heeft. Bovendien kunnen op de aantastingsplaatsen takken, of soms zelfs de hele stam, afbreken. Takbreuk geeft misvorming van de boom en doet de konditie verminderen. Tak- en stambreuk langs wegen zijn bovendien een gevaar voor het wegverkeer. De grote moeilijkheid met houtboorders is, dat zij door hun verborgen levenswijze vaak onopgemerkt blijven waardoor aangetaste bomen er ogenschijnlijk goed uitzien. Daarnaast is bestrijding erg moeilijk en voor zover mogelijk berust deze op het voorkomen van schade. Toch is schade door de wilgehoutrups, de grote populierboktor en de horzel-

Aantastingsbeeld van de wilgehoutrups.

Aantasting door de grote populierboktor.

Uitvlieggaten van de horzelvlinder aan de stamvoet van een populier.

Infektie op grens ent-onderstam van de populierglasvlinder.

Galachtige verdikking en hoefijzervormig vreterijpatroon van de kleine populierboktor.

vlinder wel degelijk te onderkennen en te onderscheiden aan de hand van het aantastingsbeeld. Hoe groot de toegebrachte schade is, is moeilijk van buitenaf te schatten. Bovendien is eenmaal aangerichte schade blijvend: de gangen in het dode hout groeien niet meer dicht. Dit kan eventueel aanleiding geven tot rotting wat een verdere verzwakking inhoudt. De verzwakking, al dan niet in kombinatie met rot, blijft bestaan ook al is het houtborende insekt al weer verdwenen. De technische waarde van het hout blijft lager en de gevoeligheid van de boom voor windbreuk e.d. houdt nog lang aan. Deze gevoeligheid neemt van jaar tot jaar af door diktegroei van de stam, mits geen hernieuwde aantasting door boorders plaats heeft en als aan een eventueel rottingsproces een halt is toegeroepen. Het is veelal de standplaats die bepaalt of men het risiko neemt of een aangetaste boom nog kan blijven staan of dat tot kappen moet worden overgegaan. De ekonomische en esthetische waarden zijn hierbij van minder belang.

Met behulp van tabel 2 moet het mogelijk zijn om schade door de wilgehoutrups, horzelvlinder, kleine- en grote populierboktor en de populierglasvlinder van elkaar te onderscheiden.

Uitgebreider is ingegaan op de wilgehoutrups in Populier 1980, 17(2) p. 36 en op de horzelvlinder in Populier 1981, 18(2) p. 33–34.

Andere meer of minder bekende boorders zijn o.a. de wilge (of elze-) snuitkever (Cryptorrhynchus lapathi L.), de populierscheutboorder (Gypsonoma aceriana Dup.), de weverboktor (Lauria textor L.) en de muskusboktor (Aromia moschata L.).

Wil men aantastingen van populier en wilg door boorders binnen redelijke grenzen houden, dan moet men er zich in eerste instantie van overtuigen dat het van de kwekerij afkomstige materiaal gezond is. Voor de kweker betekent dit een regelmatige kontrole op insektenaantastingen, speciaal op die van in de kwekerij voorkomende soorten. Een eventuele bestrijding dient op intensieve wijze te worden aangepakt.

De teler moet een zo hygiënisch mogelijke behandeling van zijn plantmateriaal nastreven, zoals het toepassen van wondbehandelingen, het opruimen van infektiehaarden e.d. Bovendien dient hij zoveel mogelijk de beplantingen aan te leggen op de voor de soort geschikte groeiplaatsen.

Verzwakking van de bomen, o.a. door het zg. „voorlopige inkuilen" zal zoveel mogelijk moeten worden voorkomen.

Tabel 2 Waardplanten, aantastingsbeelden, schade en preventie van enkele Nederlandse houtboorders.

	grote populierboktor	wilgehoutrups	horzelvlinder	kleine populierboktor	populierglasvlinder
naam	Saperda carcharias L.	Cossus cossus L.	Sesia apiformis Cl.	Saperda populnea L.	Paranthrene tabaniformis Rott
waard	populier	populier, wilg en ander loofhout	populier en wilg	populier en wilg	populier
inwendig aantastings-beeld	aanvankelijk horizontaal, later vertikaal omhoog-gaande gangen in het hout over de hele lengte van de stam	in alle richtingen lopende gangen over de hele lengte van de stam	gewoonlijk opwaarts verlopende gangen in het hout; alleen aan de stamvoet	gewoonlijk opwaarts lopende gang in twijgen en dunne stam	gewoonlijk opwaarts verlopende gangen in stek- en enthout; bij jonge bomen gangen in stam of takken
uitwendig aantastings-beeld	gaten in de bast over de hele stamlengte; witte boorspanen	grote gaten in de bast over de hele stamlengte, waaruit gistend, zuur-ruikend sap stroomt; roodbruine boorsel-proppen op de grond	kleine gaten aan de stamvoet zonder boorselproppen	galachtige verdikking van twijgen; hoefijzer-vormig vreterijpatroon; vooral jonge boompjes worden aangetast	galachtige verdikking op jonge stammen
schade	waardevermindering werkhout; kans op windbreuk en houtrot	waardevermindering werkhout; kans op windbreuk en houtrot	waardevermindering werkhout; kans op windbreuk en houtrot	groeiremming en misvorming door tak- en stambreuk	windbreuk van takken in oudere bomen; kroonbreuk van jonge bomen; breuk op grens ent/onderstam in de kwekerij
bijzonder-heden	lichtattraktie; het insekt heeft voorkeur voor randbomen en bomen naast huizen e.d.	aanvankelijk worden alleen bomen met bast-beschadiging aangetast; vanuit zwaar aangetaste bomen vindt migratie plaats van volwassen rupsen naar gezonde bomen	beschadiger van ook gezonde bomen, vooral op plaatsen met een relatief lage grond-waterstand (dijken e.d.)	goed en snel groeiende populieren en wilgen hebben in de regel de minste last van dit in-sekt; een pas aangelegde kultuur is zeer vatbaar	insekt kan alleen via wonden de boom binnen-dringen, zoals snoei-wonden, breukvlakken en entwonden
advies	wegbeplantingen afwis-selen met andere houtsoorten; in opslag-plaatsen het populiere-hout zo snel mogelijk verwerken	voorkom bastbeschadi-gingen; indien dit toch gebeurt wondbehande-lingen toepassen; zwaar aangetaste bomen in-klusief het wortelgestel opruimen en vernieti-gen; met behulp van de aanwasboor kan men de inwendige konditie van de boom bepalen	werken met gezond plant-materiaal; in kwekerij eventueel bestrijden; in wegbeplantingen valt er weinig tegen te doen, maar worden de bomen veelvuldig aangetast dan is het raadzaam om een andere houtsoort te ge-bruiken; met behulp van de aanwasboor kan men de inwendige konditie van de boom bepalen	planten op de juiste groeiplaatsen; door bijv. bemesten de groeitoe-stand op peil brengen; materiaal uit de kwekerij op infekties onderzoeken en aangetast materiaal wegsnoeien en ver-nietigen	bomen vrijhouden van ver-wondingen; verse wonden direkt met wondafdek-middelen behandelen; aan-getaste delen van jonge bomen wegsnoeien en verbranden; snoei uitstel-len tot in augustus (na de vlindervlucht)

Gebr. van den Berk b.v.
BOOMKWEKERIJEN
ST. OEDENRODE
TELEFOON 04138-2331
LAANBOMEN EN BOSPLANTSOEN
Specialiteit:
POPULIEREN EN WILGEN
Advisering en aanleg van beplantingen

TUINBOUWARTIKELEN
Een kleine greep uit onze lijst:
Plastic boommanchetten - Hang- en steeketiketten - Labels
Tonkinstokken - Boombanden - Acryl gaaslinnen - Schermdoek
Tuingereedschap - Snoeigereedschap - Grasmaaimachines
Pulverisateurs - Jiffypots - Jiffy-Seven - Plasticpotten - Plantacryl
Bindmateriaal - Handschoenen en wanten - Kruiwagens
Kaskitten en verfwaren - Bestrijdingsmiddelen - enz. enz.
A. MAURITZ & ZN. B.V. - BUSSUM
POSTBUS 112 - TELEFOON 02159 - 43914*
De speciaalzaak voor alle tuinbouwartikelen